

УДК 316.454.52:159.946.3

Березовська Л.І.

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Шевченка 57, 76000*

Berezovska L.I.

**FORMATION OF COMMUNICATIVELY-SPEECH COMPETENCE OF
FUTURE SPECIALISTS IN SOCIAL SPHERE**

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, 57 Shevchenko str., 76000*

Анотація. В статті розглянуто особливості формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, зазначено, що означений процес не відбувається автоматично, а потребує спеціально організованого навчання, суть якої полягає в тому, щоб перевести набуті студентами теоретичні знання у площину практичної реалізації.

Ключові слова: професійне становлення майбутнього фахівця соціальної сфери, професійний розвиток, комунікативно-мовленнєва підготовка, комунікативні уміння, мовленнєві вправи і завдання, навчальний процес.

Abstract. In this paper we describe formation of communicatively-speech competence of future specialists in social sphere, it is noted that this process may not happen automatically, but requires a specially organized training, the essence of which is to put the students acquired theoretical knowledge into practical implementation.

Key words: professional formation of the future expert of social sphere, professional development, communicative and speech training, communication skills, speech exercises and tasks the learning process.

Постановка проблеми. Професійне становлення майбутнього фахівця соціальної сфери залежить від розвитку його комунікативних умінь, які слугують

основним інструментом подальшої професійної діяльності та визначають її результативність. Від рівня комунікативно-мовленнєвої підготовки залежить його професіоналізм і продуктивність праці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Одним із напрямів фахової підготовки майбутнього соціального працівника є формування у процесі навчання системи комунікативно-мовленнєвих умінь. Недостатність уваги до формування й удосконалення навичок комунікації в системі педагогічної освіти призводить до того, що студенти обмежуються комунікативними знаннями, отриманими з різних джерел і сфер людського життя. Але цього замало для специфічної професійної діяльності соціального працівника, коли висувуються високі вимоги до культури професійного спілкування, уміння орієнтуватися в численних комунікативних ситуаціях.

Досить часто недоліки в майбутній професійній діяльності зумовлені низьким рівнем сформованості комунікативно-мовленнєвих умінь під час навчання у вищому навчальному закладі. Для того, щоб з'ясувати причини виникнення таких проблем і знати шляхи їх усунення, необхідно всебічно розуміти сам процес формування професійно-комунікативних умінь, зокрема розглянути його з психологічного аспекту.

Студентство – це особлива соціальна категорія, специфічна спільність людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти. Воно включає людей, які цілеспрямовано, систематично оволодівають знаннями і професійними вміннями. Для оволодіння комунікативно-мовленнєвими вміннями важливо також ураховувати рівень розвитку загальнокомунікативних умінь студентів, до яких ми відносимо: уміння керувати своєю поведінкою, тобто мати розвинені вольові якості; бути спостережливим, уважним, гнучким, толерантним, відкритим та ін.; розуміти, а не тільки бачити, тобто адекватно моделювати особистість свого співрозмовника, його психічний стан, настрої за зовнішніми ознаками; оптимально будувати своє мовлення у психологічному плані, тобто вміти спілкуватися зі співрозмовником.

Урахування всіх зазначених чинників не матиме відповідного ефекту, якщо їх практичне використання в навчальному процесі не буде викликати в кожного

студента емоційного задоволення, творчого піднесення. Тому ще однією обов'язковою передумовою формування комунікативно-мовленнєвих умінь є позитивне ставлення студентів до навчального процесу.

Навчання повинно відбуватися у формі співробітництва, оскільки свідомість формується, розвивається й виявляється не тільки в процесі предметної діяльності, а й у спілкуванні. Таке навчання ґрунтується на взаєморозумінні викладача і студента, що досягається завдяки емоційності навчального матеріалу, використання протягом заняття інноваційних форм роботи, через стимулювання позитивних почуттів, спонукання студентів до самовдосконалення.

Теоретичне осмислення проблеми дало можливість підійти до розуміння комунікативно-мовленнєвих умінь як до інтегрованої властивості особистості, комплексу комунікативних дій, заснованих на ґрунтовній теоретичній, практичній та технологічній підготовленості, що дозволяє творчо використовувати комунікативні знання та навички для відбиття й перетворення професійної комунікації.

У фаховій підготовці майбутніх соціальних працівників на педагогічному факультеті ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» формування комунікативно-мовленнєвих умінь вирішується під час опанування студентами курсу «Технології професійного спілкування». Програма курсу розширює уявлення про комунікативну діяльність соціального працівника, допомагає вдосконалити їх комунікативні вміння. Курс тісно пов'язаний із мовою, педагогікою, загальною і віковою психологією, етикою, естетикою, риторикою. Програма курсу спрямована на формування наступних умінь і навичок:

- озброєння студентів теоретичними знаннями про фахове спілкування, його етапи й роль у професійній діяльності;
- ознайомлення з особливостями спілкування у конфліктних ситуаціях та прийомами виходу з них;
- формування у студентів системного підходу до професійного спілкування соціального працівника;

- застосування отриманих знань і вмінь у складних умовах соціально-педагогічної діяльності.

У структурі курсу значне місце відведено комунікативно-мовленевим вправам і завданням, які потребують від студентів самоконтролю, оцінювання й уточнення кожної повторюваної дії. Засвоєння дії до рівня правильності засвідчує наявність уміння, а точність і швидкість – сформованість навички.

Серед комунікативно-мовленевих вправ використовуємо ділові та сюжетно-рольові ігри, де студенти мають змогу приміряти на себе професійні ролі соціального працівника (консультант, медіатор (захисник, адвокат), аніматор, працівник з превенції, посередник, соціальний промоутер). Викладач разом зі студентами розподіляє ролі, роздає індивідуальні завдання, що стосуються збору інформації, аналізу різних аспектів проблеми, підготовки повідомлення. В ході таких ігор студенти закріплюють навички ділового спілкування, вчаться доводити й обґрунтовувати свою точку зору стосовно прийняття певного рішення, досягати взаєморозуміння, користуватися відповідними мовленевими формами і лексичними одиницями, що впливають на емоційно-експресивний стан клієнта. В основі таких вправ – аналіз реальної події, дій героїв, прийняття певного рішення та відповідальності з позиції особи, яка приймає рішення. Ігровий характер сприяє створенню на заняттях атмосфери внутрішнього комфорту, невимушеності, природності, їх емоційна забарвленість дає можливість професійно-мовленевого розвитку студентів, розкриває потенціал кожного зокрема.

Окрім ігор, на практичних заняттях використовуємо також такі інтегративні методи роботи як групова дискусія, обговорення проблемних ситуацій, що дозволяє студентам правильно формулювати свої думки, відстоювати й обґрунтовувати стратегію власної поведінки.

Окремо використовуємо вправи, спрямовані на подолання бар'єрів у спілкуванні. Найтипівішими бар'єрами у спілкуванні, згідно з проведеним опитуванням серед студентів, майбутніх соціальних працівників, є: невміння поводитися в незвичній ситуації, страх бути незрозумілим, несприйнятим, замкнутість, сором'язливість, невпевненість у собі, невміння висловити думку,

страх публічного мовлення, понятійний бар'єр тощо.

Таким чином, ми приходимо до висновку: означений процес не відбувається автоматично у міру засвоєння студентами відповідних знань. Необхідно спеціально організовувати навчально-педагогічну діяльність, суть якої полягає в тому, щоб перевести набуті студентами теоретичні знання у площину практичної реалізації, у власний метод продуктивної дії у майбутній професійній діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці структури комунікативно-мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Література:

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / Абульханова-Славская К. А. - М. : Наука, 1980. – 336 с.
2. Волкова Н.П. Компетентність у здійсненні професійної комунікації майбутнього соціального педагога / Н.П.Волкова, В.А.Полторак //Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія Педагогіка і Психологія. Педагогічні науки. - 2014. – № 2 (8). С. 31-36.
3. Зимняя И. А. Педагогическая мотивация / И. А. Зимняя. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 480 с.